

muzeja u Pešti, radove pokojnog L. Lajtha i dr. U nastavku članka daje vrlo dokumentirane odgovore na ova pitanja: kako su se ciganski glazbenici naselili u mađarskim selima; što su od njih očekivali seljaci tradicionalnih nazora; kako i kojim sredstvima su dali svoj doprinos mađarskoj seljačkoj glazbi.

E. Stockmann piše o temi *Širenje glazbenih instrumenata kao međuetnički proces komuniciranja*. Autor počinje svoj članak prikazujući razvitak znanstvenog istraživanja narodnih glazbenih instrumenata evropskih i izvan-evropskih naroda, od početaka, kada je ono imalo za cilj stvaranje neke vrste inventara glazbala u svijetu i opisivanje glazbala s pozitivističkom metodom, preko sistematizacije glazbenih instrumenata Hornbostela i Sachsa, sve do primjene učenja o kulturnim krugovima (monogenetske teorije) u djelima Sachsa, Hornbostela i Wachsmanna. Stockmann odaje priznanje Sachsu i Hornbostelu, koji su postavili tezu da je današnja proširenost glazbenih instrumenata proizašla iz povijesnog razvoja, uglavnom preko migracija određenih naroda i razmjene glazbala između određenih etničkih skupina, što znači kulturnom razmjenom. Pisac smatra da je baš ta kulturna razmjena područje za koje treba razviti teoretske postavke o toku samog postupka, uočiti i odrediti činioce koji su uključeni u postupak i pokušati stvoriti potrebnu metodologiju za istraživanje. Stockmann nastoji primjenom metode kibernetičkih modela, teorije informacija, odnosno semiotike, iznaći rješenja za istraživačke probleme u organologiji.

G. W. Boswell u članku *Neutralni ton kao pojava koja je ovisna o tekstu narodne popijevke* analizira 800 narodnih napjeva i zapaža da na pojavu neutralnog tona utječu oblici vokala i njihovo mjesto u rasporedu različitih konsonanata u slogovima.

Krešimir Galin

JAHRBUCH FÜR VOLKSLIEDFORSCHUNG, Im Auftrag des Deutschen Volksliedarchivs herausgegeben von ROLF WILH. BREDNICH, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 15. Jhrg., 1970, 232 str.; 16. Jhrg., 1971, 280 str.; 17. Jhrg., 1972, 292 str.

Petnaesto godište poznatog i uvaženog godišnjaka što ga izdaje Njemački arhiv za narodne pjesme sadrži 6 rasprava, 69 recenzija i 6 kraćih saopćenja.

Ernst Klusen u članku *Dokumentationsprobleme musikalischer Volksliedkunde im Lichte wissenschaftlichen Selbstverständnisses* traži da se promijeni odnos dokumentacije prema objektu svoga istraživanja, tj. prema skupljanju i proučavanju narodne poezije. Premda bi dokumentacija trebala biti objektivna, Klusen navodi da nije bilo tako. Prvi sakupljači (Herder, Goethe, Arnim, Brentano) povodili su se za estetskim kriterijima, pa su sabirali od narodnog blaga samo ono što je odgovaralo njihovim estetskim principima. Pedagozi 19. st. obraćali su pažnju samo moralno besprijekornim pjesmama. I ideološko stajalište igralo je znatnu ulogu, pa je svaki sakupljač skupljao pjesme sa stajališta svoje ideologije, a suzbijao one koje nisu bile u skladu s njegovim nazorima. Time se narodna predaja idealizirala, pedagogizirala i ideologizirala, a dokumentacija se time sputala i ideološki obojila. I sadašnja

dokumentacija nije besprijekorna jer se pjesme promatraju primarno s filološkog stajališta i izolirano od svoje životne sredine. Filološko-muzikološki rad postao je sam sebi svrhom i izgubio vezu s onim što se događa u sadašnjici. To treba iz temelja promijeniti. Novi način dokumentacije muzičkog folklora ne dopušta više da se prikazuje samo pojedinačna pjesma kao neka manje-više izolirana tvorevina i kao objekt filološkog nastojanja, nego zahtijeva da se pjesma promatra u svojoj okolini i da se pri tom ima na umu izmjenično djelovanje pjesme na okolinu i okoline na pjesmu.

Es können passieren... Es sind vorzuenthalten... Zensur deutscher und dänischer Lieder in Tondern 1830—1847 naslov je rasprave Karla Clausena. U naslovu su fraze kojima je cenzura puštala ili zabranjivala cirkulaciju neke pučke pjesme u gradu Tondernu (Schleswig-Holstein) u razdoblju od god. 1830—1847. Najprije daje opširne geografske, političke, historijske, kulturno-historijske i sociološke podatke o gradu Tondernu i cijeloj pokrajini, gdje se govorilo njemački i danski, iznosi cenzurne liste u kojima su bile upisane sve tiskane pučke pjesme na njemačkom i danskom jeziku koje su u navedenom vremenskom razdoblju cirkulirale u Tondernu i okolici. U tim je listama označeno koje su pjesme bile dopuštene, a koje zabranjene. Autor dodaje oznake kojoj grupi te pjesme pripadaju prema podjeli Erk-Böhmea.

Ovako svrstan i priređen materijal vrijedna je pomoć svakome stručnjaku koji ga želi proučiti, a uvod pruža bogate podatke o kulturno-historijskim i socijalnim prilikama kraja u kojem su pjesme popisane.

Sven Hakon Rossel u svom članku *Das literarische Lied in der dänischen Volkstradition* govori o promjenama kojima je podvrgnuta literarna pjesma kad dođe u usmenu cirkulaciju. On je odabrao četiri pjesme koje su postale vrlo popularne u usmenoj tradiciji, s mnogo varijanata, pa analizira literarnu verziju, zatim tekst na letku i napokon usmenu pjesmu.

Renate Brockpähler piše o temi *Bastlösereime in Westfalen*. Kad su u Westfalenu djeca izrađivala, ili kad su im odrasli izrađivali zviždaljke i frule od kore vrbe, lijeske ili kojeg drugog drveta, pjevali su se ili recitirali pri tom neki stihovi. Autorica je izradila njihovu tipologiju: spadaju u grupu dječjih stihova, a ostatak su pučke magije: pripisivala im se čarobna moć da se pomoću njih može odlijepiti kora od drveta.

Heinz Rölleke u članku *Der Pape von Istrup'. Ein westfälischer Volkstanz im Werk der Annette von Droste — Hülshoff* opisuje narodne plesove i običaje Westfalena i dokazuje da su opisi narodnih običaja i plesova u djelu Annette von Droste-Hülshoff vjerodostojni.

Dieter Krickeberg u članku *Beobachtungen zum sozialen Selbstverständnis der deutsche Spielleute im 17. und 18. Jahrhundert* govori o položaju stalno naseljenih i putujućih pjevača u 17. i 18. stoljeću u Njemačkoj.

Zborniku daje naročitu vrijednost 69 recenzija novoizašlih knjiga s područja narodnog stvaralaštva. Prikazane su i dvije knjige naše istraživačice muzičkog folklora Zmage Kumer: *Ljudska glasba med rešetarji in lončarji v Ribniški dolini i Slovenska pesmarica*. Njezine radove je vrlo povoljno ocijenio R. Brednich.

* * *

Šesnaesto godište sadrži 9 rasprava, 78 recenzija, 2 izvještaja i 6 kraćih saopćenja.

Bohuslav Beneš u raspravi *Die Bänkelballade in Mitteleuropa. Ein Beitrag zur morphologischen Typologie* karakterizira tzv. uličnu baladu, razgraničuje je od narodne balade i historijske pjesme koja izvješćuje o nekom događaju. Provodi morfološku analizu teksta i postavlja shemu funkcija (funkcija likova, funkcija teme, funkcija kompozicije), te izrađuje tipologiju. Tipove pojedinih balada i grupa balada izražava formulama. Sličan je sistem za narodne priče izradio W. J. Propp, a Beneš ga je adaptirao za ulične balade.

Autor je izradio ovu funkcionalnu-strukturalnu analizu kako bi se nova mehanička sredstva mogla primijeniti i na narodno stvaralaštvo. Pomoću formula mogle bi se u internacionalnim katalozima kratko, bez kompliciranog prevođenja izraziti bit i karakteristike nekog djela. On misli da bi se taj sistem mogao upotrijebiti i za obradbu materijala narodne poezije pomoću kompjutera.

Inga Wild piše o temi *Zum Problem des Vergleichs von Balladen und Epenmotiven*. Ovaj je prilog replika na djelo Donalda J. Warda i Franza H. Bäumlra *Zur Kudrunproblematik: Ballade und Epos*. Oni su postavili tezu da se tzv. »Südli« pjesme mogu smatrati kao djelomični izvor motiva za ep Kudrun. Inga Wild analizira tekstove i motive balada koje govore o otmici i oslobođenju mlade djevojke i svih onih balada na koje su se oslonili spomenuti autori, pa pomoću tog materijala pobija njihove teze.

József Faragó i János Róduy raspravljaju o temi *Die Volksballaden im heutigen Bewusstsein eines ungarischen Dorfes in Rumänien*. Autori su izradili statističke podatke o tome u kolikoj su mjeri stare tradicionalne balade još poznate stanovnicima jednog mađarskog sela u Rumunjskoj. Na tabelama je bila označena dob i spol ispitanika, uz upit poznaju li pjesmu iz usmene predaje, iz knjiga ili je nisu nikada čuli. Ustanovili su da je velika većina seljačkog stanovništva prerasla folklor, tako da iz usmene predaje više ne poznaju balade, a literarno još nisu obrazovani, tako da ih iz knjiga još ne poznaju.

Hartmut Braun u članku *Zur Melodiegeschichte des Legendenlides vom Bussfertigen Sünder* saopćuje rezultate tekstovnog i muzičkog istraživanja Ivana Grafenauera i Zmaga Kumer u knjizi *Spokorjeni grešnik* (oni su istraživali slovenske, hrvatske i kočevljanske varijante te grupe balada). Braun dolazi do zaključka da je melodija kočevskih varijanata djelovala na slovenske, pa je prema tome valjda i tekst preuzet od jedne zapadne verzije, vjerojatno iz središnje Njemačke. Taj kontakt je prema Braunu morao nastati davno prije doseljenja Nijemaca u Kočevje.

Heinz Rölleke u članku *Kriegslieder. Achim von Arnims Imitation eines Fliegenden Blattes im Jahre 1806* dokazuje tekstovnom analizom da zbirka od devet ratnih pjesama koju je Arnim izdao u imitaciji letka ima svoj izvor u jednom letku onoga vremena, koji je Arnim samo neznatno preradio.

Lieselotte Wiedling piše o temi *Zwei alte badische Fastnachtsrufe und ihr musikalischer Umkreis*. Autorica opisuje pokladni običaj da se u zoru formira šaljiva povorka koja zovom budi ljude. Analizira dva takva zova: prvi je imitacija zova noćobdije, drugi parodira litanije. Autorica zaključuje da ovi zovovi pripadaju arhetipu koji je bio rasprostranjen po cijeloj Evropi, a sačuvao se do danas.

Kinderreime und —lieder in Bonn 1967 naslov je članka Gerde Grober — Glück. Autorica je god. 1966—1967. skupila dječje pjesme od djece u jednoj školi u Bonnu, te je obradila podrijetlo, oblik i sadržaj tih pjesama.

Renate Brockpähler govori o temi *Rinden—Instrumente in Westfalen*. Autorica opisuje instrumente izrađene od kore drveta, koji su se upotrebljavali u Westfalenu, govori o njihovoj podrijetlu i značenju u narodnom životu, o upotrebi u prošlosti i sadašnjosti.

U članku Rolfa Wilh. Brednicha *Die Liedpostkarte* iznosi se historijat pjesama razglednica s notama i upozoruje na to da su one, kao i razglednice, važan kulturnohistorijski dokument.

I u ovom broju predstavljaju prikazi i recenzije veoma vrijedan dio godišnjaka. Među recenzentima su i naši stručnjaci. Z. Kumer recenzirala je dva djela: I. Andrić, *Slavonske narodne pjesme Požeške doline* i A. Nametak, *Od Beške do motike*, a M. Bošković — Stulli: M. V. Guc', *Serbohorvats'ka narodna pismna na Ukraïni*.

* * *

Sedamnaesto godište sadrži dvanaest članaka, dva izvještaja, 57 recenzija i šest kraćih saopćenja.

Christoph Petzsch u raspravi *Weiteres zum Lochamer—Liederbuch und zu den Hofweisen* daje doprinos istraživanju srednjovjekovnog rukopisa *Lochamer Liederbuch*; nastoji riješiti pitanje mogu li se pjesme te zbirke smatrati narodnim pjesmama, zatim odrediti njihovu funkciju i dati novo gledište o glavnom pisaru rukopisa. Zaključuje da srednjovjekovne pjesmarice fiksiraju pjesme prema njihovoj upotrebi. One mogu sadržavati i originalne pjesme pisara rukopisa.

U članku Ernsta Klusena *Über den Volkston in der Musik des 19. Jahrhunderts* govori se o djelovanju narodnih melodija na muzičko stvaranje 19. st. i obrnuto: umjetničkog muzičkog stvaranja na narodne melodije, koje se na taj način često trivijaliziraju, te postaju od njih ulične pjesme i šlageri. Važnu ulogu u tom procesu Klusen pripisuje klasnom faktoru i ideološkoj tendenciji.

Samuel G. Armistead, Joseph H. Silverman u raspravi »*El corregidor y la molinera*« and its German ancestor: *Schuhmacher und Edelmann* ispituju izvore motiva čuvene novele španjolskog pisca Pedra Antonija de Alarcóna. Neposredan izvor je dobro poznat. To su dvije španjolske pjesme, jedna narodna, a druga popularna ulična pjesma nekog Pedra Marina. Ali autori navode i druge radove s tog područja, tako i Edwarda M. Wilsona, koji dokazuje da obje španjolske pjesme imaju svoj izvor u Boccacciu. Zatim Armistead i Silverman proširuju ispitivanje porijekla tog motiva: jedna nizozemska farsa iz 17. st. obrađuje isti motiv, a u njemačkom jezičnom području postoji cijeli niz varijanata narodnih pjesama s tim motivom. I jedna ga švedska ulična balada također poznaje. Autori zaključuju da se radi o općeevropskoj i azijskoj temi drevne starosti. (Modernu primjenu našla je u de Fallinu baletu *Trorogi šešir*.)

U članku Donalda Warda *Nochmals Kudrun: Ballade und Epos. Eine Erwiderung* autor odgovara na članak Inge Wild u 16. godištu zbornika, u kojem je ona pobijala Wardovu i Baumlovu tezu.

Mortan Nolsoe piše o temi *Some Problems Concerning the Development of the Faroese Heroic Ballad*. Autor dokazuje da su duge junačke pjesme s Islanda i s Faroerskog otočja u međusobnoj vezi i da predstavljaju prijelaznu fazu između junačkog epa i balade, a u vezi su i sa srednjovjekovnim francuskim baladama.

Hans-Friedrich Rosenfeld u članku *Ein Eulenspiegelmotiv im niederländischen Volkslied* priopćuje da jedna nizozemska narodna pjesma ima vrlo sličan sadržaj kao i 47. epizoda visokonjemačke verzije Tilla Eulenspiegela. Autor popraćuje svoju studiju bogatom bibliografijom.

U raspravi Hughja Shieldsa *The Dead Lover's Return in Modern English Ballad Tradition* govori se o utjecaju literature na novije narodne i ulične balade. Autor je odabrao motiv povratka preminuloga svom ljubavnom partneru. Kao važan primjer navodi Bürgerovu *Lenoru*. On ujedno ukazuje i na utjecaj starih narodnih balada na literarne tekstove. Razdoblje romantizma je bilo osobito sklono tom motivu. Na mnoštvu primjera iz narodne tradicije i popularnih literarnih tvorevina dokazuje veliku omiljenost tog motiva; predočuje kako se s vremenom mijenjalo stajalište, kako je motiv izgubio svoje puno značenje i postao neka vrsta pjesničke ornamentike kad se u širokim masama izgubila vjera u povratak preminulih. I u novijim narodnim baladama i u literarnim tekstovima zadržani su neki tradicionalni klišeji (kao npr. kukurijekanje pijetla) karakteristični za taj motiv, no izgubili su svoje prvobitno značenje narodnog vjerovanja i postali pjesnički ukrasi. Ukazuje se i na drugi aspekt degeneracije tog motiva, kad je ušao u parodije.

Gheorghe Vrabie piše o temi *Das Motiv von der Hochzeit mit der Sonne in der rumänischen Volksballade*. Autor obrađuje motiv o ženidbi sunca, koji je vrlo rasprostranjen u usmenoj predaji u Rumunjskoj. Zaključuje da se taj motiv klasične antike pojavio u dunavskom bazenu Rumunjske u srednjem vijeku, a sadašnji baladni oblik da je zadobio u 18. i 19. stoljeću. U baladi su se ujedinili odlomci pučke mitologije, vjera i praznovjerje, legenda i stari običaji u jednu cjelinu. Pjesma se još i sada pjeva i recitira, većinom u svatovima.

Autor je iz kraja gdje je još živa usmena predaja. On daje ispravno mišljenje o načinu stvaranja i prenošenja narodne poezije. Naročito ističe da se balada pri svakom izvođenju improvizira i tako nanovo stvara. On kaže na str. 130: »Ova narodna balada nastaje pri svakoj izvedbi nanovo i izlazi iz usta darovitih pjevača uvijek drugačija, promijenjena i nedovršena, a ipak savršena.« Ovaj rad nije samo ispitivanje nekog određenog motiva, nego on daje sintetičku sliku narodnog stvaralaštva na jednom tipu narodne balade, prikazavši njenu genezu, vrijeme postanka, funkciju u narodnom životu i umjetničku strukturu.

Jan Steszewski u članku *Sachen, Bewusstsein und Benennungen in etnomusikologischen Untersuchungen* prikazuje etnomuzikološka istraživanja poljske narodne glazbe. Kaže da se klasifikacija muzičkog folkloru ne smije povoditi za onom klasične i romantičke muzičke klasifikacije u Evropi, nego je mora nastojati prilagoditi nazivima koje sam narod daje svojim melodijama, dakle treba proučiti milieu. On nastoji dati takvu klasifikaciju poljskog muzičkog folkloru, i to prema geografskim područjima.

Hartmut Rössel u članku *Karl Nehrlich. Ein Volksliedsammler zu Beginn des 19. Jahrhunderts* opisuje život i rad Karla Nehrlicha, koji je skupljao

narodne pjesme za Arnima i Brentana, a bio je u vezi i s Fichteom, Kernerom i Goetheom.

Ernst Bornemann piše o temi *Das Bild des Geschlechtlichen in den Liedern, Reimen, Versen und Sprüchen deutschsprachiger Grosstadtkinder*. Navodi da su dječje pjesme, brojalice, anegdote i pripovijetke što ih djeca međusobno pričaju kad među njima nema odraslih od velike važnosti za proučavanje dječje psihe. Ako nekom odraslom uspije steći povjerenje djece da mu saopće takve pjesme, onda može skupiti izvanredno zanimljiv materijal. On se bavio deset godina skupljanjem takvog materijala, koji će objaviti u posebnim zbirkama. Ovdje je iznio dio tog materijala, poredao ga prema dobi djece i vrsti pjesama i popratio komentarom.

Max Mechow u članku *Kritik ohne Begründung* reagira na kritiku H. Schillinga.

U rubrici *Izveštaji* sadržani su prilozi: Rolf Wilh. Brednich — Otto Holzapfel, *Flugschriftensammlung Riedl im Deutschen Volksliedarchiv* i Walter Brandsch, *Deutsche Volkslieder aus Siebenbürgen*.

Mira Sertić

ZBORNİK ZA NARODNI ŽIVOT I OBİČAJE JUŽNIH SLAVENA, (Etnomuzikološka serija), Urednik VINKO ŽGANEC, knjiga 44, izd. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1971, 422 str.

Dva su opsežna priloga u ovom zborniku, *Uvodna muzikološka studija za zbirku Narodne popijevke Hrvatskog zagorja* Vinka Žganca i *Narodne pjesme iz Gorjana i Potnjana*, opširno komentirana zbirka Stjepana Stepanova.

Žgančev je opsežan rad (str. 5—236), u stvari, treći svezak spomenute zbirke, pripremljen za tisak već pred dvadesetak godina, svezak bez kojeg bi ta zbirka (*Napjevi* — 1950, *Tekstovi* — 1952) ostala bez opsežnih i iscrpnih analiza objavljene građe i bez veoma vrijednih podataka o pjevačima, običajima i prilikama u kojima su se izvodile zabilježene pjesme. U predgovoru knjizi *Napjevi* Žganec je *Uvodnu muzikološku studiju* označio čak kao 1. svezak, a knjigu *Tekstovi* kao 3. svezak!

U studiji se iznose autorova iskustva i zapažanja u melografiranju, u analizi i svrstavanju građe što ju je prikupio u preko 100 dana terenskog istraživanja i zapisivanja u Hrvatskom zagorju 1947. i 1948. godine. U hrvatskoj etnomuzikološkoj djelatnosti ovaj je Žgančev rad bez sumnje dosad najopsežnija popratna analitička studija jedne izuzetno velike zbirke (1134 vokalne i 9 instrumentalnih melodija) s relativno malog geografskog prostora. Stoga ćemo je i opširnije prikazati.

U osnovnim informacijama o građi zbirke autor govori o svojoj metodi zapisivanja (najprije tekst, nakon toga melodija, 1947. i 1948. nije još bilo u nas magnetofona), o nosiocima narodne pjevane pjesme, o vremenu kao posebnom faktoru u životu i razvoju pjesama i stilova folklorne muzike.

U poglavlju o analizi i katalogiziranju zapisa vokalne folklorne muzike Žganec prikazuje kako je metodu I. Krohna primijenio na arcima na kojima se prikupljena građa analizira i arhivira u Institutu za narodnu umjetnost u